

УДК 338.484

Олександр Захарченко

*студент факультету здоров'я, фізичного виховання та туризму,
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
м. Київ*

**ТУРИЗМ ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ:
РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ**

Розуміння туризму як самостійного елемента людського буття та як соціально-культурного явища з притаманними йому власними якостями складалося впродовж багатьох століть при тривалому розриві між усвідомленням туризму та його дійсною роллю і значенням у конкретно-історичних умовах.

На сьогодні туризм поступово розвивається і це дає змогу вважати його активною культуротворювальною силою і значущим соціокультурним реагентом, що впливає на соціальні процеси.

Вивчення туризму з позиції соціального явища здійснювала велика кількість науковців, серед яких В. Кифяк, І. Мінич, О. Любіцева, М. Мальська, В. Пазенко, Т. Ткаченко, І. Яковенко та ін. За словами Г. Балабанова, «загалом в Україні туристичну проблематику розробляють представники 19 різних галузей знань: економісти (49% дисертацій), географи (15%) і педагоги (10%)» [1].

В історичній ретроспективі і в наші дні туризм не тільки був і є інструментом діалогу культур, результатом чого стане генезис і формування культурної спільності країн і народів, а також інструментом відокремленої реальності, забезпечуючи формування абстрактної (раціональної) культурної самосвідомості і виконуючи роль підстави раціональної культури.

Як детермінований продукт соціального вільного часу, що тісно пов'язаний із системою цінностей дозвілля, туризм має тенденцію до дедалі більшого зворотного впливу на зміст вільного часу і структуру дозвіллевих занять, насичуючи їх збільшувальними можливостями щодо розширення різноманітності видів людської діяльності, що має «побутовий» характер.

Зокрема, Л. Ткачук зазначає, що «туризм як багатоаспектний феномен, який охоплює різні сфери життя людей по всьому світу та характеризується стабільністю і динамічністю, забезпечує вагомий внесок у розвиток людської цивілізації. Підтвердженням цього є активна роль туризму в досягненні цілей сталого розвитку людства і розвитку суспільства постіндустріального типу. Поліпшення умов життя населення, збільшення часу на відпочинок завдяки використанню сучасних техніки та технології, політична лібералізація, глобалізація інформаційного простору і якісно вищий рівень транспортної доступності перетворили туризм у багатогранне суспільне явище, атрибутами якого є масовість, транскордонний характер, потужна і розгалужена економічна надбудова» [3].

На нашу думку, у конкретно історичних умовах діалектичної єдності глобалізації світових процесів, соціальної і соціально-культурної регіоналізації туризм не тільки сприяє масовості, стандартизації та уніфікації культури, що, безумовно, можна вважати його негативними проявами, але він перетворюється в засіб подолання відсталості для багатьох регіонів і країн земної кулі, а через регіональний, місцевий, краєзнавчий туризм сприяє у своїй єдності ідентифікації, збереженню та розвитку локальних культур.

За словами І. Гукалової, «туризм є стабілізатором соціально-економічного розвитку країн і регіонів, навіть окремих містечок. На туристичну галузь у світі впливають науково-технічний прогрес, якість життя населення, збільшення тривалості життя населення і тривалості вільного часу, економічні і політичні чинники. Останні фактори (на відміну від загальносвітових очікувань домінантного впливу соціальних кризових явищ) є найвагомішою загрозою гармонійному розвитку туризму в Україні сьогодні» [2].

Співвіднесення цінностей дозвілля і вільного часу з туризмом дало змогу представити туристичну діяльність як цілком сформовану систему з комплексом чітко визначених функцій і видів. На рівні пасивного відпочинку туризм виконує функцію релаксації, що сприяє відновленню в людини фізичних, психічних і душевних сил. Найбільш яскраво ця функція виражена в оздоровчому туризмі у туристично-оздоровчих закладах та природних базах відпочинку. У межах активного відпочинку, спрямованого на підтримку здоров'я, релаксацію поєднують

з різноманітними послугами і можливостями. Розвагам та іграм як цінностям дозвілля відповідає розважальний, анімаційний туризм і один із різновидів сучасної туристичної діяльності – екстремальний туризм.

Просвітництво і творчість є найбільш енергоємними цінностями дозвілля і вільного часу. Їм відповідають навчальний, освітній, пізнавальний, самодіяльний, пошуковий, діловий види туризму, завдяки яким людина не тільки формує свої інтелектуальні, духовні якості, а й самореалізується як особистість у різних видах творчої діяльності. Саме освіта і творчість наповнюють туризм максимальним соціально-культурним значенням, без них не обходиться жодна програма туристичної поїздки, оскільки вона містить у разі потреби якщо не повний обсяг, то окремі елементи знайомства людини з новою інформацією та самостійною поведінкою.

Діалектично взаємопов'язані між собою такі цінності дозвілля, як споглядання і свято, з якими співвідносяться екологічний, релігійний, паломницький і подієвий туризм. У сукупності з перерахованими видами туризму всі вони є єдиною системою туристичної діяльності. Сучасна практика туризму вимагає при масовому і водночас диференційованому обслуговуванні споживачів уміння складати і реалізовувати як суто вузькі у видовому відношенні, так і різноманітні за змістом туристичні маршрути.

Список використаних джерел

1. Балабанов Г. В. Динаміка і структура наукового пошуку в галузі туризму і рекреації в Україні: аналітична доповідь / Г. В. Балабанов. – Київ, 2017. – 100 с.
2. Гукалова І. Туризм як чинник розвитку людського капіталу: реалії і проблеми / І. Гукалова // Тенденції розвитку туристичної індустрії в умовах глобалізації : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 квітня 2017 р. – Ужгород : Інватор, 2017. – 182 с.
3. Ткачук Л. Сутність туризму як багатоаспектного суспільного явища / Л. Ткачук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія. – 2017. – № 2 (66). – С. 109–113.